

50 ГОДИНИ ТРИБУНА НА ИКОНОМИЧЕСКАТА МИСЪЛ

Представено е накратко състоянието на икономическата наука в съвременния свят и перспективите пред нея вследствие развитието на науката и технологиите. Във връзка с юбилея на сп. "Икономическа мисъл" е посочено: откъде тръгва списанието; неговото развитие, дейност и влияние върху икономическите среди в България; насочеността и основното тематично съдържание на публикациите; отзиви на авторите и читателите.

JEL: A11; B20

През тази година се отбелязва половинвековният юбилей на сп. "Икономическа мисъл". В рамките на развитието на науката и обществото това не е внушителен период, въпреки че що се отнася до обществените процеси, времето не е малко за значителни промени в икономиката. Такива изменения са характерни за съвременната история на България и за нейния стопански живот, претърпял съществено развитие и колебания пред погледа на последните едно-две поколения. Заедно с това се наблюдават и значителни промени в развитието на основите на световната икономическа практика и икономическата теория.

Икономическата наука, свързана със съвременното развитие на науката и технологиите, придобива нови измерения и приоритети. Доскоро прогресът на науката се измерваше с представите за природните и техническите науки, добили съществено развитие и напредък през XIX и XX век. Днес все повече се чувства потребността от науки за обществото, чрез които то да се обясни и направлява, а заедно с това да се подпомага и развитието на обществените процеси. Ако има развитие и новаторство в обществените науки, то те се основават преди всичко на парадигмите и принципите на другите науки и на техните методи за изучаване на специфичните им обекти. Разбира се, както животът е единен и представлява едно цяло, разглеждано от различни позиции, така и науките изкуствено, за удобство, са поделени и напредъкът в една или друга област е различен, съобразно потребностите и възможностите.

Тук обаче е нужно да се подчертае, че има размиване не само на границите между науките, но има такова във времето и пространството. С други думи, науката се развива и обобщава нещата на своето време и това е вярно, разглеждано от позициите на времето. Ще бъде погрешно да се класифицира едно научно постижение и то да се отрича гледано само от съвременни времеви позиции, особено характерен прием при обществените науки. А оттук е неправилно да се правят заключения и изводи за валидността или невалидността на научните обобщения за всяко време. Това, че съвременните факти и процеси не могат разумно да бъдат обобщавани и направлявани с теорията, създадена през друго време, не е недостатък на

“старата” теория, а на “новото” време, което не означава автоматично да се отрича създадената теория въобще.

Аналогичен е случаят и с пространствените измерения. Науката няма пространствени граници, но да се обясняват явления и процеси при една среда с теория, създадена на основата на други обобщения, при друга среда, е неправилно. Едва ли трябва да се съобразяваме с някои всеобщи парадигми на природата и техниката, надхвърлящи националните рамки, въпреки че и там има примери за специфичност на частното. Не трябва принципите на времето и пространственото различие да се разпространяват автоматично върху различията, породени от мащаба, които отграничават обществените системи. Често той е съществен, защото се влияе от масовостта и множествеността на обхвата и разнообразието в проявлението. В този случай се намаляват и възможностите за грешки.

Съвременната глобализация има своите предимства, особено за науката, но не бива да се пренебрегват ефектите от националните мащаби и постижения. Във връзка с това е и въпросът за потенциала и наличието на ресурси, които са много важни компоненти за развитието на науката и научните изследвания. Те подпомагат този процес не само за привличане на учени, но и за осигуряване на подходяща среда за тяхната реализация. Мащабите на научните изследвания все повече напускат ограничените рамки на осъществяване, характерно за изминалите векове, независимо от научната област и се отправят към големите общности от учени и към среда на широките мащаби на задължителния експеримент. Икономическите науки са все още далече от такъв подход и възможности за реализиране на нещо, за което не са ясни нито принципите на осъществяване на експеримента, нито границите на разпространение на неговите резултати.

Индикатор за развитие на научните идеи е публикационната дейност, като на нейния преден фронт стои научната периодика. Тя винаги е определяла параметрите и е регистрирала новото и постигнатото в съответната област. В този смисъл разглеждането на развитието и състоянието на икономическата наука може сполучливо и точно да стане чрез проследяване на научната периодика, ярък представител на която у нас е списание “Икономическа мисъл”. Тези два процеса са взаимосвързани и допълващи се.

Откъде тръгва списанието

Развитието на публикационната дейност в областта на икономиката може сполучливо да се оцени от развитието на икономическата наука и практика. Те са непосредствено свързани и поначало определят стопанския периодичен печат. В съвременна България този процес исторически е започнал със създаването на Българското икономическо дружество (БИД) през 1895 г. и издаването от следващата година на неговото списание, продължило до следвоенната 1949. Въпреки че проблемите и публикуваните в списанието материали са за стопанската практика – и това е било

непосредствен приоритет на Дружеството, в дейността му присъства и стремежът за теоретично осветляване на икономическите проблеми на страната, т.е. обвързване на два взаимосвързани процеса (теория и практика), които както тогава, така и сега е трудно да разделим един от друг.

Научният профил на БИД намира конкретна реализация както при създаването на специализиран научен комитет към него, който е направлявал научните прояви на Дружеството, така и при разглеждане на теоретични стопански проблеми на страниците на списанието. Непосредствена илюстрация на тази дейност на БИД е свикването и организирането на научни срещи на икономистите, какъвто е например проведеният в края на 1938 г. Втори научен събор. На него са разисквани доклади за стопанския и научния живот, като заслужава да се отбележи заглавието на един от тях - "Стопанска действителност и стопанска наука". Наред с това в този форум намира място и обсъждането на проблемите на стопанското развитие в областта на земеделието, индустрията, финансовата и кредитната политика в България и други практически въпроси.

Създаденото през 1929 и просъществувало до 1938 г. Дружество на икономистите-академици в България издава свое списание - "Стопанска мисъл". В него вече по-ясно е подчертано присъствието и насочеността към икономическата теория, нейното осветляване и разпространение в България, както и приносът на българските учени. Аудиторията на икономическата академична общност е много по-ограничена от широкия състав на българските икономисти, което е дало отражение и вероятно е предизвикало прекратяване на десетгодишното издаване на "Стопанска мисъл".

В началото на 1935 г. у нас е учреден Статистически институт за стопански проучвания при Софийския държавен университет, просъществувал до 1946 г. Той издава "Трудове на Института". В тях са публикувани резултати от научните изследвания за икономиката на България, както и теоретични разработки на български учени, намерили отзвук и признание в чужбина.

Във връзка с това заслужава да се отбележат и университетските периодични издания, изданията на официалната статистика, на Българската народна банка и други ведомствени периодични публикации, редица от които, следвайки традициите отпреди войната, продължават да излизат и днес.

Трудно е да се определи откъде тръгват корените на сп. "Икономическа мисъл" и продължител на кое от изданията е то. В крайна сметка това не е толкова важно, а е съществено доколко списанието изпълнява възложените му от времето обществени функции. Има стремежи да се очертае колкото е възможно по-дълга история на списанието и следване на по-ясна издателска научна традиция. Лично аз не бих приел което и да е от посочените, а вероятно и от някои непосочени издания. Принадлежността към научната икономическа периодика и свързването с името на академичната общност в лицето на Икономическия институт и неговата органична съставна част към Българската академия на науките е повече от очевидна и заслужена. Духът

на академизма, без да се отрича неговото присъствие и в икономическата периодика на изданията на висшите училища, се запазва и доразвива на страниците на списанието през последните 1-2 десетилетия.

Разбира се, не е лесно да се определи началото и приемствеността, при условие че все още няма достатъчна яснота за съдържанието и постигнатото в областта на икономическата наука у нас. В доклада на проф. Кирил Киряков по случай 40-годишнината на списанието,¹ публикуван през 1996 г. в кн. 2, се подчертава, че “издаването на списание с общо-икономически, синтетичен профил трябваше да отговори на редица назрели проблеми” и да се съобрази с определени потребности, а именно: (1) икономическото развитие изискваше създаване на научно списание, на страниците на което да се анализира и обобщава етапа на икономическото развитие на страната; (2) отговаряне на необходимостта от теоретичен орган, свързан с изграждането по това време на разгърнатата академична, университетска и ведомствена научни структури в икономическата област; (3) продължаване на тенденциите в българската печатна научно-икономическа трибуна и възстановяване на стопанската книжнина от предшестващите периоди; (4) популяризиране на българската икономическа наука, на постиженията и проблемите на българската икономика в чужбина; (5) отразяване на тенденциите, развитието и проблемите на икономическата наука на другите страни.

Авторът на доклада изтъква, че тези изисквания към новото списание са определили съдържанието на програмна и редакционна статии, приети от първата му редколегия с главен редактор чл.-кор. проф. д-р Кръстю Добрев. В тях “се подчертава, че в списанието трябва да намерят място въпросите и проблемите на икономическата наука в най-тясна връзка с животрептущите проблеми на българската и световната икономика... (то – б.а., А.Д.) да стане... пропагандатор и разпространител на икономическите знания в страната”.²

Състав на редколегията и дейност на списанието

От състава на редакционната колегия на списанието днес 4 човека са от Университета за национално и световно стопанство в София, вкл. и зам.-главният редактор ректорът проф. д-р Борислав Борисов. От двете държавни висши икономически училища у нас в редколегията има по един представител, а останалите до 13 члена са от Икономическия институт на БАН. Броят и поименният състав, вкл. разпределените квоти за членове на колегията и неговият главен редактор, се избира от Научния съвет на института. В момента всичките членове на редколегията са: Александър Димитров, Борислав Борисов, Бойко Атанасов, Васил Цанов, Веселин Минчев, Гарабед

¹ Киряков, К. Списание “Икономическа мисъл” – приемственост, традиции, развитие в националната научна периодика. – Икономическа мисъл, 1996, N 2, с. 7.

² Пак там, с. 8.

Минасян, Иван Ангелов, Иван Георгиев, Илия Балабанов, Камен Каменов, Камен Миркович, Людмил Петков и Стоян Александров.

Планираният преди 5 години състав на Международен издателски съвет на списанието все още не е изграден. Редколегията е затворена в българската среда, което ни най-малко не води до изолиране на списанието. "Икономическа мисъл" се познава (не само българската, но и английската версия) от читатели и библиотеки по света чрез разпространението му както в системата на международни библиотечни връзки на БАН, така и чрез разпространение с частни годишни абонаменти в чужбина. И все пак представянето на "Икономическа мисъл" чрез българското годишно течение, чрез годишния английски брой, публикуването на резюметата на английски език и представянето им в уеб-страницата на Института, а също и индексиранието му в международното списание за икономическа литература (Journal of Economic Literature) могат да бъдат възприети за положителни стъпки в посоката към разпространение на списанието по света.

Годишните течения на "Икономическа мисъл" (като съдържание и резюмета) са представени в немския сайт <http://www.cceol.com>, където отделни статии от кн. 1/2001 г. до кн. 4/2006 могат да бъдат изтеглени срещу заплащане (информационните материали, включени в списанието и разпространявани чрез сайта, са безплатни и могат да се получат свободно). Абревиатурата С.Е.Е.О.Л. на сайта означава "Он-лайн библиотека за литература и периодика на страните от Централна и Източна Европа" и освен икономическите включва и издания и на други обществени науки (от институтските издания на България е включено и списанието "Икономически изследвания"). Описаното представяне на двете български икономически списания е реализирано благодарение на инициатива на директора на Института.

Задължението и отговорността на членовете на редколегията са свързани както с определяне на стратегията и съдържанието на списанието, така и с конкретното обсъждане на всеки един от представените в редколегията статийни материали, с препоръка за приемане, доработка или мотивирано отказване за публикуване. Направляването и стимулирането на представяне на статии в "Икономическа мисъл" е в повечето случаи насочвано от членовете на редколегията, без това да обвързва приемането, или по личната инициатива на самите автори, без да има никакви предварителни тематични ограничения за това. Тематичността се определя, насочва и структурира при определяне на съдържанието на съответната книжка, когато се подготвя за печат.

Списанието се цени високо от българската научна икономическа общност и публикуването в него се приема за признание, авторитет и заслуга на автора. Този факт се възприема положително и авторитетно при провеждането на процедури за професионално израстване на кандидатите за научни степени и научни звания както в специализираните научни съвети по

икономика, така и в съответната комисия на ВАК. Напоследък обаче сътрудниците на Икономическия институт не присъстват достатъчно представително на страниците на списанието въпреки препоръките на Научния съвет. Преди всичко резултатите от научните изследвания, когато са в по-голям обем, се публикуват в "Икономически изследвания" - съвместно периодично издание на Института със СА "Д. А. Ценов" – Свищов и Икономическия университет – Варна. Все още сп. "Икономическа мисъл" не изпълнява достатъчно представително ролята си на място и трибуна за по-цялостно и пълно отразяване на научния живот в областта на икономиката у нас и в чужбина. Във връзка с това обаче трябва да отбележим, че вече се превърна в ежегодна традиция от 2001 г. насам в списанието подробно да представяме и отразяваме постиженията на получилите Нобелова награда по икономика през съответната година, намиращи място в последната книжка за годината.

Без да се връщаме към състава на редколегиите на "Икономическа мисъл" за времето от началото, отпреди 50 години до днес, а също и към стила на тяхната работа, който поначало е запазен през последните години, като се поддържат традициите и академичният дух, трябва да споменем поне главните редактори от това време: основателят на списанието и главен редактор за двадесет години чл.-кор. проф. д-р Кръстю Добрев, главният редактор през близо двадесет години (от януари 1977 до декември 1992 г.) проф. д-р ик. н. Кирил Киряков и главният редактор от началното на 90-те години ст. н. с. I ст. д-р ик. н. Атанас Леонидов. Присъствието на сегашният главен редактор от юли 1959 г. като сътрудник на Института и участието му в списанието преди всичко като автор дава своето отражение да бъдат зачитани и развивани добрите традиции и доколкото е възможно, списанието ефективно да съществува в новите променили се условия от края на миналия и началото на сегашния век. В случая е запазен не само формалният облик на организация, но и неговият научен профил и характерът на академичността, съобразени с изискванията и потребностите на времето.

В това отношение не трябва да се изключва и високо ерудираният и организиран състав на редколегиата на списанието - тя винаги е била действителен помощник на главния редактор при изпълнение на неговите задължения, за което заслужава в момента да им бъде изказана искрена благодарност. Не трябва да се изпуска и пренебрегва техническият състав на редакцията, сега в лицето на отговорния редактор Христо Ангелов и редакторката Ноемзар Маринова, които със своя многогодишен опит следват традициите и проявяват похвална системност и организираност при подготовката и издаването на всяка една от книжките на списанието, както и за неговото разпространение у нас и в чужбина.

По отношение на приемането на статии за публикуване в някои случаи не се изключва възможността и често се практикува процедурата по предложение на главния редактор предварително да не бъдат допускани за

разглеждане в заседания на редколегията материали, които не отговарят на научния профил и съдържание на разискваните и публикуваните в списанието материали. Преди всичко това са такива случаи, при които за заключението не се взимат предвид степените, званията и служебното положение на авторите, а то се определя единствено от това какво е представено в редколегията и как се оценява качеството на материала. Препоръката на главния редактор е или последваща преработка и след това внасяне отново в редакцията, или директен отказ за дискутиране на материала на заседание на редколегията и отказ за публикуване. По този повод проф. д-р ик. н. Ивона Якимова подчерта в изказването си по повод 45-годишнината на списанието, че "...през 80-те години... единствените критерии, по които се одобрява публикуването (в "Икономическа мисъл" – б.а., А.Д.), са научното равнище и качеството на предлаганите материали. Редакцията не робуваше на имена или на други непрофесионални критерии, а изискваше от авторите обективност, собствена научна позиция и актуалност на разработваните научни проблеми... Списанието остана вярно на своята политика и през последните десет години..."³

За приетите за обсъждане статийни материали се определят средно по двама докладчици - членове на редколегията, в съответствие с техния научен профил. Това не може да се осигури за всички материали, но все още не са привлечени докладчици извън многобройния състав на редколегията. В случаите на различия при оценката на докладчиците, а също и при различно становище на останалите членове на състава за качествата на статията спорът се решава от главния редактор или се препоръчва разговор на член от редколегията с автора и едва тогава се отива към окончателно решение, приемане след преработка на материала, в оперативен порядък или на следващо заседание. Досега указаната процедура не е предизвикала особени затруднения нито от страна на авторите, нито от страна на членовете на редколегията. Стремещт във всички случаи е да се помогне на автора да доработи представената статия, чрез което да се отговори на възприетите изисквания за публикуване в списанието.

През своето 50-годишно съществуване (до средата на 2006 г., вкл. и кн. 4) списанието е излизало непрекъснато - общо 474 книжки на български език, като от 1996 г. се издават по 6 броя всяка година. От 1982 до 1992 г. са издавани заедно по един брой на английски и един на руски език годишно, а от 1993 г. – само по един брой на английски. В изданията на другите езици по принцип се включват статии за българската икономика и теоретични разработки на наши учени, както и рецензии и информации за събития в България. Обикновено във всяка една от тях се публикуват приблизително по 10 материала за година. За целия разглеждан период на български език са публикувани общо 4966 материала, като годишно днес техният брой се движи

---

³ Якимова, И. Икономическа мисъл, 2001, N 4, с. 20.

малко над 50, а за целия период досега – близо по 100 за всяка година. Повече от $\frac{3}{4}$ от материалите са статийни от български и от чужди автори. Наред с това на страниците на списанието се представят информации, прегледи, обсъждания, консултации, рецензии, отзиви и др.

От постъпилите в редколегията статии около половината се публикуват след положително становище и евентуална доработка. Поръчаните на български и чужди автори статийни материали се публикуват без обсъждане и заедно с нестатийните материали не се разискват в редколегията, а само се преглеждат от главния редактор, който дава препоръки. След това се отива към редакционна обработка и публикуване.

За издаването си списанието е получавало финансова помощ от бюджета на Българската академия на науките и се отпечатваше в печатницата на БАН. То беше подпомогано и от фондация “Отворено общество”, както и чрез участие в конкурс за финансиране в МОН (преди всичко това беше материална помощ и за издаване на английския брой). Съпътстващите през последните десетина години икономически затруднения, свързани с издаването на списанието, бяха сполучливо преодолені благодарение помощта на Университета за национално и световно стопанство на основата на сключен договор на директора на Института с ректора на Университета, ежегодно актуализиран, за което Научният съвет и редколегията на списанието изказват благодарност.

През последните години печатницата на УНСС осигурява своевременно, без закъснение отпечатване и предоставяне на читателите на 6-те книжки и английския брой за времето до края на всяка от текущите години. Това е заслужено постижение, имайки предвид други български периодични издания от този род, а и някои академични. Разбира се, трябва да се прибави и осигуряването на статийен материал и своевременната му обработка от редколегията, вкл. и техническата редакция, и представянето на книжките в печатницата в подходящия вид. През последните две години значително се подобри качеството на хартията и печатът на списанието. Съществени промени в техническото оформление не са правени с изключение на поставянето на лого по случай кръглата 50-та годишнина, подобряването на вида и малки корекции на корицата. В тази насока в списанието се проявява формална традиционност и консерватизъм.

Насоченост и основно тематично съдържание на публикуваното

В редакционна статия на “Икономическа мисъл” (кн. 1/1990) е направен кратък анализ на проблемите на българската икономика и на икономическата криза, в която страната е изпаднала, и доколко списанието е успявало да очертае тези процеси и да подсказва пътища за предотвратяване и излизане от кризата. При тази оценка тогавашната редколегия съвсем обективно и ангажирано отчита липсата и недостатъчната “теоретична задълбоченост,

творчески подход към проблемите, актуално значение на постановки, съображения, новаторство на изследванията и др.”⁴. Причините не се търсят само в икономическото състояние и икономическата политика на страната, както и в политическите проблеми на системата, а се акцентира и върху необходимостта “да се намалят до минимум абстрактните теоретични изследвания без пряка връзка с практиката и да се предпочитат тези изследвания, които имат реално приложение в икономическата дейност.”⁵

Публикуваното в списанието по това време, вкл. и още от неговото създаване, често свеждаше научният профил до равнището на описание, перифразирание на официално възприети догми, до развиване на икономически идеи и политики, присъщи и в интерес на управляващите. На преден план се издигаше агитационното начало на публикуваното и се налагаше господстващата икономическа парадигма и идеология на обществото. Почти в тази посока (разбира се, имаше и малки изключения), се свеждаха и резултатите от изследователската дейност по икономика, което пречеше достатъчно обективно и задълбочено да се проследяват икономическите процеси и да се представят на страниците на списанието. Неотговарящите на тези изисквания и критерии материали се отказваха и не се публикуваха. Във връзка с това могат да се посочат примери, към които по-късно беше проявено друго, обратно на първоначалното отношение, пък и животът подсказа къде исторически е научната истина.

По това време недостатъчно ясно беше формулиран изследователският профил и характерът на научните проблеми в икономиката, или поради предварително зададени догми и ограничения, или поради неяснота какво означава това и каква би трябвало да бъде методологията и методиката на извършване на икономически научни изследвания. Световният опит в тази посока беше превърнат в табу, бяха наложени мерки на ограничения и постиженията в развитите страни и на някои учени, получили етикета на “идеологическа диверсия”, което означаваше автоматично отхвърляне като неприсъщи за нашето общество. Много тясно се следваше направеното и представеното в Съветския съюз и в другите страни от общността, въпреки че там се публикуваха и не чак толкова “приятни” материали, които не останаха незабелязани у нас. Почувства се необходимостта от отърсване от вече вредни за обществото и неносещи нещо положително за икономиката идеологически и политически догми. Вероятно това е и една от причините преди 50 години на сцената да излезе списание “Икономическа мисъл”.

На икономическата наука (не трябва в случая да се пренебрегва и ролята на другите обществени науки) беше предписана нова роля и се

---

⁴ Списание “Икономическа мисъл” през 1990 година. – Икономическа мисъл, 1990, N 1, с. 4.

⁵ Пак там.

възлагаха други функции, наложени от реалния живот. Въпросът е в това дали те бяха в правилната посока и дали беше постигнат желаният резултат. В това отношение трябва да се отбележат някои технико-икономически изследвания и резултатите от тях, заедно с направеното в т. нар. математическо направление в икономическите науки, вкл. и иконометрията, които имаха място в научните публикации по икономика в не една или две страни в света. Този профил също беше повлиян отвън, но обективно имаше и своите корени у нас. Управляващите не виждаха особени "опасности" от такъв подход и се надяваха с това все пак да се допринесе за решаване на вече очевидните проблеми на икономиката, които възникваха, след като беше преминал следвоенният бум на ентусиазма, следвоенните успехи на възстановяване.

Без достатъчно да се разбира спецификата на обществените науки, представителите на другите научни направления отправяха заслужена критика и изразяваха несъгласие с направеното от научното обществознание. Явно или неявно съществуваше известна търпимост, обективни очаквания и зачитане на икономическите изследвания от научната общност на България. Това имаше и своите исторически корени. Тази търпимост обаче не беше така ярко изразена във висшите училища и в изследователските центрове в началото на 90-те години. Предприети бяха прибързани и необмислени действия, които имаха шок (взривен) характер, поголовно унищожиха "и сухото, и суровото", не доведоха до нищо положително и не очертаха нещо конструктивно и перспективно за в бъдеще. Подобни стъпки не бяха направени по същия начин в сродните страни от общността, към която принадлежеше България. Тъй като няма нищо празно в природата и обществото, появили се и някои нежелани резултати, често стимулирани от нездрави външни сили и вътрешно "оиеправдани" и обективно недооценени в миналото субекти, от което все още не можем да се отърсим. При обективно инерционния и консервативен характер на възпроизводството на научни кадри, особено в обществените науки, това едва ли е възможно да стане в скоро време.

Посоченото даде своя отпечатък и при публикуваните научни издания, вкл. и научната периодика. Даваме си сметка, че по този начин се демонстрираше обективно и състоянието и резултатите от научните изследвания в икономическата област. За разлика от България в някои страни от Централна и Източна Европа - членки на общността, към която и ние принадлежахме, преходът стана по-плавно и целенасочено благодарение на запазените корени, вкл. и традиции, които при нас не бяха достатъчно развити, а в голямата си част бяха дори изсъхнали. Тук можем да изтъкнем и да подчертаем недостатъчния ни материален ресурс и типичната национална черта на българския манталитет да тачи образованието, но не и изследванията, особено в обществената сфера,

продължавайки (и то с основание) да ги подозира в съпричастност на икономически интереси. Поначало на повърхността излиза зачитането на научните резултати в природните и техническите науки пред тези на обществените. От обществознание и политика разбира почти всеки българин, без да прави разлика поне между принципите във водене на стопанството и обществените нагласи, при различни мащаби на икономиката и при новите съвременни условия на развитие на обществата.

В тази посока се търсеха пътища за изход и това намираще подходящ отзвук на страниците на списанието. Отчитайки потребността от нови подходи при неговото оформяне, които да отговорят на извършващия се процес на демократизиране и преустройство на обществото, вкл. и в икономическата област, в редакционна статия в кн. 6/1990 г. е очертана по-нататъшната дейност на "Икономическа мисъл". Преди всичко е отправен призив "към научната общественост, стопанските ръководители и изпълнителски кадри за още по-активно участие в работата на списанието със статии, отразяващи нови виждания, за развитието на икономиката, критични материали, информации и рецензии, материали по всички въпроси на икономиката на другите страни и на световната икономика, както и за състоянието, проблемите и развитието на икономическата наука".

В посочената статия са отбелязани следните по-съществени направления на изследване и публикуване на материали на страниците на списанието, такива каквито бяха видени от редколегията в началото на 90-те години, систематизирани и незначително редактирани от автора на настоящия материал:

1. Проблеми на собствеността и системата на нейното стопанисване, вкл. теоретично изясняване на същността, мястото и ролята на различните форми на собственост;

2. Теоретични проблеми на преминаването към пазарна и социално-ориентирана икономика; разработването на конкретните пътища за това преминаване и изграждане на механизъм за функциониране, като се изяснят: характерът на стоково-паричните отношения и социалната цена от въвеждането на пазарната икономика, системата и икономическите лостове за държавно регулиране на този тип икономика;

3. Теоретично изясняване на разпределителните отношения, характера и формите за разрешаване на икономическите противоречия, начина за съгласуване на икономическите интереси;

4. Обосноваване на социалните ограничители на пазарното стопанство и специално тези, които най-добре решават проблемите на социалната гарантираност; изясняване на социалните механизми, системата на социални гаранции и отражението им върху трудовата активност и икономическото поведение на хората;

5. Подпомагане органите на управление за определяне на социалното съдържание на стабилизационната програма и на програмата за излизане от кризата;

6. Насочване към проблемите на ефективността и социалната справедливост, разпределението според труда, промените, които трябва да настъпят във формирането и разпределението на обществените фондове за потребление;

7. Предлагане на нови теоретични постановки и практически решения на комплекса от проблеми, свързани с вътрешния пазар, цените и ценообразуването, вкл. цените и ценообразуването при селско-стопанските произведения и цените на дребно, за обсъждане на различни варианти при провеждане на ценова реформа и връзката с дотациите и субсидиите, с неизбежните инфлационни процеси и влиянието върху доходите и жизненото равнище на отделните социални и доходни групи на населението;

8. Ориентиране към проблемите на възпроизводството и растежа на икономиката и факторите, които го определят: технологично обновление и научно-технически прогрес, структурно обновление на българската икономика и др.;

9. Въпроси, свързани с управление на националната икономика, системата на държавното регулиране, стратегическото управление, формиране и развитие на стопанските субекти, организационно-структурното им развитие, вътрешнофирменото управление;

10. Силно нарушеното равновесие във външноикономическата сфера отразява глобалната небалансираност на икономиката и растежа. В тази връзка са проблемите на експортния потенциал, външния дълг, възможностите за запазване на нашите позиции на традиционни за страната ни външни пазари;

11. Публикуване на статии, съдържащи оригинални идеи, теоретични постановки и методологични решения, които по същество обогатяват методологичния апарат на анализа, вкл. и приложните аспекти на количествените методи в икономиката при анализа на национално, регионално, отраслово, фирмено и друго равнище;

12. Публикуване на материали, третиращи теоретичните и практическите въпроси на статистиката, с оглед усъвършенстване на информационното осигуряване на научните изследвания и на управлението, като в т.ч. се разглеждат глобалните проблеми на преустройството на статистическата информационна система, обхватът и методологията на статистическите показатели, подходите и организацията при емпиричните статистически изучавания и др.;

13. Публикуване на статии, посветени на дискуссионни въпроси на политическата икономия на сегашния етап от развитието на човешкото общество и единство на света в неговия планетарен мащаб, вкл. настъп-

ващите изменения под въздействието на научно-техническата революция, повишаване на ефективността на стопанското развитие и използването на човешкия фактор;

14. Публикуване на материали, отразяващи цялостния икономически живот на страната;

15. Поддържане на рубриците за лекции и консултации, прегледи, критика и библиография, научен живот и др.

Още същата година в няколко книжки на списанието широко е отразена научната дискусия на тема "Икономиката на България – накъде и как!" Очертаните направления в редакционната статия и в проведената след това дискусия представляват широка и обхватна програма, въпреки че те отразяват традиционни виждания и се правят предложения, недостатъчно показващи действително настъпилите икономически и политически промени в страната, а и в света. В публикувания в списанието материал през 1996 г. по повод на неговата 40-та годишнина бившият главен редактор проф. Кирил Киряков констатира, че "за съжаление в период от 3-4 години след това в икономическата политика бяха наложени модели и схеми, повече изострящи кризисните моменти, отколкото насочени към тяхното преодоляване и постепенно стабилизиране на икономиката. В резултат за управляващите мнението на икономистите-професионалисти си оставаше без особено значение..."⁶

Подобен процес се наблюдаваше и в следващите години, макар че пасивната реакция и незаинтересуваността не трябва да се търсят само в управляващите. Може би политиките са наясно с отговора, но все пак К. Киряков препоръчва на страниците на списанието да бъде даден отговор на въпроса защо "към средата на 80-те години България беше създала икономически потенциал, който в настъпилите нови социално-икономически и политически условия може и трябваше да бъде запазен, доразвит и реструктуриран с всички произтичащи от това съвременни критерии и изисквания".⁷ Директен отговор обаче в списанието досега все още не е даден.

В статия на директора на Икономическия институт ст. н. с. д-р Митко Димитров, озаглавена "Състояние на икономическата наука в България", публикувана в кн. 4/2002 г., е представена част от разработен международен проект в областта на обществените науки. Материалът е получил оценка от чужди и български икономисти и е възприет положително от редколегията. Без да се спираме на процесите в икономиката, икономическата наука и нейната организация у нас през годините преди издаването на "Икономическа мисъл", а и след това, заслужава да акцентираме върху някои аспекти на "основните теоретични и методо-

---

⁶ Киряков, К. Цит. съч., с. 11.

⁷ Пак там.

логични ориентации” и някои тематични насоки, които представляват интерес за бъдещия профил на списанието.

В посочената статия е акцентирано върху потребността от възобновяване и адаптиране на основни предвоенни традиции в областта на българското теоретично наследство и към провежданите практики на адекватна икономическа политика. Обоснована е необходимостта от преодоляване на асиметрията в участието и приноса на българските и западните учени-икономисти при специфичната икономическа проблематика, засягаща страните от региона. Във връзка с това е отбелязан преходът към пазарна икономика, икономическите аспекти на присъединяването към ЕС, характерните проблеми на икономическото развитие на страните от Югоизточна Европа. Определена е нуждата от обновяване на методологическия и методичния апарат на изследване, заедно с нарастване значението на количествените подходи за изследване и придобиване на нови знания.

Наред с вече споменатите тематични насоки заслужава да се отбележи потребността от изясняване на същността и последователността на осъществяваните у нас икономически преобразувания, проблемите на собствеността и приватизацията, социално-икономическите проблеми при прехода – заетост, пазар на труда, трансформиране на образователната и здравноосигурителната система, пенсионното осигуряване, външнотърговската политика, валутно-финансовата и банковата система, корпоративното управление и др.

Тук трябва да се отбележат указаните приоритети на научно-изследователската дейност на Икономическия институт, които са възприети и от неговия научен съвет: “Стратегия за икономическото развитие на България в контекста на присъединяването ѝ към Европейския съюз”, “Конкурентоспособността на българската икономика в единния европейски пазар”, “Преструктуриране на предприятията и усъвършенстване на тяхното управление”, “Социална политика и заетост”, “Адаптиране на българското земеделие към механизмите на единната аграрна политика на ЕС”, “Развитие на териториалните общности и опазването на околната среда”, “Развитие на интеграционните процеси и външноикономическата политика в процеса на присъединяване”.

Списание “Икономическа мисъл” е академично теоретично списание, което се издава от Икономическия институт на БАН, отразява резултатите от научните изследвания в него, но същевременно е отворено към научната икономическа общност в страната и извън нея. В този смисъл отбелязаните приоритети могат да бъдат разширени, да бъдат отразени резултати от изследвания, които представляват интерес за българската и чуждестранната научна общност. В случая не може да се говори за рамки и ограничения. Както досега, така и в бъдеще списанието е отворено и дава трибуна на заслужаващите внимание научни

резултати в икономическата област. В това отношение политиката и действията на редколегията очакват съдействие и трябва да бъдат подкрепени и регулирани от цялостната аудитория от автори и читатели на списанието.

Списанието през погледа на негови автори и читатели

Работата на списанието нееднократно е поставяна на обсъждане и критична оценка от страна на неговите автори и читатели, вкл. и от членовете на редколегията. Във времето такова публично обсъждане се осъществи както на научната конференция, посветена на 25-годишнината на списанието през 1981 г., така и на специално организирани разисквания в Пловдив, Ловеч, Благоевград, Варна, Свищов и др., съпроводени с кръгли маси, научни конференции и дискусии по съответна проблематика. Голямо внимание се отделяше на работата на списанието и на националните съвещания за състоянието и развитието на икономическата наука от 1963 и 1975 г. В цитираната публикация по повод 40-годишнината авторът изтъква, че “в редица статии и дискусии (на страниците на списанието в края на 80-те години – б.а., А.Д.) се поставяха на преценка виждания и позиции, които без да променят същността на икономическата система в годините на сегашния преход, оказаха положително въздействие и своеобразна подготовка за преосмисляне на много от тях”.⁸

През 1986 г. беше проведено наукометрично изследване на “Икономическа мисъл”, резултатите от което са публикувани в списанието през 1987.⁹ Авторката на изследването стига до заключението, че “като орган на Икономическия институт на БАН списанието играе стимулираща роля в научноизследователската дейност на института, осигурявайки възможност за своевременно публикуване на постигнатите научни резултати. Същевременно то има и значителна организираща роля в рамките на националната икономическа общност, обединявайки усилията на учени-икономисти и специалисти-практици от различни отрасли за решаване на теоретичните и практическите проблеми на икономическата наука в нашата страна.”

На 18 май 2001 г. в Икономическия университет гр. Варна беше чествана 45-годишнината на списанието.¹⁰ След доклада на главния редактор се проведе дискусия за мястото на “Икономическа мисъл” в системата на научната икономическа периодика у нас. Използвам случая

---

⁸ *Киряков, К.* Цит. съч., с. 9.

⁹ *Стоева, Л.* Наукометрично изследване на “Икономическа мисъл”. – Икономическа мисъл, 1987, N 6, с. 79-85.

¹⁰ 45 години списание “Икономическа мисъл” - Икономическа мисъл, 2001, N 4 и 5.

да систематизирам компетентните становища на участници в обсъждането на списанието по случай този юбилей.

От изказалите се автори, същевременно и читатели, беше направен професионален анализ на характера на списанието и беше дадена висока оценка за неговата роля на "критерий за научност и професионализъм", за издание, което "...беше най-слабо идеологизирано в сравнение с останалите специализирани икономически издания и неговите автори имаха възможност да изразяват относително свободно своите позиции... Редакторите на списанието бяха формирали високи критерии, които се отстояваха ревностно и които позволиха равнището на "Икономическа мисъл" да се превърне в еталон за развитието на икономическата мисъл в страната."¹¹

На това обсъждане доц. д-р Димитър Канев, за да определи какво е списанието днес (има се предвид 2001 г.), акцентира върху три неща:¹²

1. Посредник и трибуна за представяне на резултатите от икономическите изследвания;

2. Център, стимулиращ и организиращ научни дискусии по актуални икономически проблеми, с което не само представя състоянието на икономическата наука, а и помага за нейното развитие и движение напред;

3. Осигурява контрол върху качеството и е сигнална функция на провежданите научни изследвания, задава стандартите в икономическата наука, дава сигнал за научна компетентност и ценност на резултатите от научноизследователската работа.

В изказването си колегата Ваньо Гаргов прави количествен и качествен преглед на публикациите в списанието през 90-те години, свързани с проблемите на паричната теория и паричната политика.¹³ Авторът определя тематично-съдържателните параметри и качеството на публикуваните материали в тази област, като ги свежда до следните особености:

- предлагане на задълбочени анализи на фундаменталните проблеми в паричната теория и приложни изследвания на съвременни български и чужди автори, на класици на икономическата мисъл и такива от българското икономическо наследство;

- изследване на проблемите на взаимовръзката между инфлация и основните макроикономически променливи;

- разглеждане на институционалните аспекти на паричната политика и някои страни на зависимостта между нея и банковата система;

---

¹¹ Якимова, И. Цит. съч., с. 19.

¹² Канев, Д. Успехът на "Икономическа мисъл" е успех на и за българските икономисти. - Икономическа мисъл, 2001, N 4, с. 21.

¹³ Гаргов, В. Проблеми на паричната теория и паричната политика в публикациите на "Икономическа мисъл" през 90-те години. - Икономическа мисъл, 2001, N 4, с. 9-16.

- представяне на сериозните промени във валутния режим, посветени на един сегмент на паричната теория и политика, обхващащ проблемите на платежния баланс, изследване на реалния валутен курс, валутната политика и практиката на курсообразуването, промените във валутния режим в България и възможностите за регулиране на валутния курс като съставна част на паричната политика;

- още в началото на 90-те години в списанието се публикуват материали, свързани с актуалността за страната на въвеждането на валутния борд и последиците от тази политика, като е отделено място за анализ на неравновесието в монетарния сектор през отделните етапи от развитието на българската икономика.

Наред с положителната оценка на редакционната политика на списанието в тази област авторът прави някои тревожни констатации. Те се отнасят до: намаляване броя на публикациите, посветени на чисто паричните проблеми и паричната политика; недостатъчни публикации, свързани с теоретичните изследвания и с методологичните обобщения на монетарния икономикс; стесняване кръга от български автори в тази област; недостатъчно представяне на страниците на списанието на работи на чужди авторитетни учени и специалисти, свързани с монетарния сектор. Тези проблеми авторът обяснява с увеличаването на броя на специализирани български издания, с липсата на много изявени български специалисти в разглежданата област, с преминаването към режима на валутен борд, което намалява възможността от използване на класически и по-нови инструменти на паричната политика.

В изказването си доц. д-р ик. н. Стефка Коева акцентира върху значението и ролята на списанието за обучението и научното общуване. На тази основа е лансирана идеята “Икономическа мисъл” да стане ядро и инициатор за създаването на асоциация на академичните икономисти по подобие на изградени подобни структури в развитите в икономическо и научно отношение страни. Такава инициатива не е реализирана в явна форма у нас, но съществуват действия и програми, които подпомагат и потвърждават правилните стъпки в тази посока.

Разгледаното дотук е само малка част от официалната реакция и отношение на автори и същевременно читатели към списанието. Редколегията дълбоко цени тези становища и благодари за реакцията, въпреки че сигнали за подобни положителни реакции, а и на отправени критични предложения и забележки, с които се сблъскваме, не са изключение. Предполагам, че подобни реакции и оценки ще получим и на това честване в Пловдив, по повод на половинвековния юбилей на “Икономическа мисъл”.